

7/2538
GK ft

T.C.
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI

SÜRELİDİR

Sayı : 15671364-610- **0958**
Konu : 7/2538 sayılı
yazılı soru önergesi

25/5 /2016

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 16/3/2016 tarihli ve 43452547-120.07-24923 sayılı yazıları.

İlgi yazı eki Tekirdağ Milletvekili Faik Öztrak tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 7/2538 sayılı yazılı soru önergesinin cevabına ilişkin olarak, T.C. Merkez Bankası'nın yazısı ekte sunulmaktadır.
Bilgilerine arz ederim.

Mehmet ŞİMŞEK
Başbakan Yardımcısı

Ek: TCMB'nin 6/4/2016 tarihli ve
30046/301576 sayılı yazısı ve ekleri (9 sayfa)

**TÜRKİYE CUMHURİYET
MERKEZ BANKASI**

06 Nisan 2016

İDARE MERKEZİ

ANKARA, ...

Cevaplarda şu işaretlerin tekrarını dileriz:

B.02.2.TCM.0.00.00.00-610/ 30046

Konu: Soru önergesi

301576

**T.C. BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI
(Sayın Mehmet ŞİMŞEK)
ANKARA**

İlgi: 21.03.2016 tarih ve 15671364-610-0784 sayılı Evrak Akış ve Talimat Formu.

İlgide kayıtlı yazı ekinde Bankamıza ulaşan Tekirdağ Milletvekili Faik Öztrak'ın 7/2538 esas numaralı yazılı soru önergesine ilişkin olarak, Bankamız değerlendirmesi ilişkide yer almaktadır.

Bilgilerinize saygılarımızla arz ederiz.

**TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
İdare Merkezi**

Erdem BAŞÇI
Başkan

Turalay KENÇ
Başkan Yardımcısı

Ek: 1 (8 sayfa)

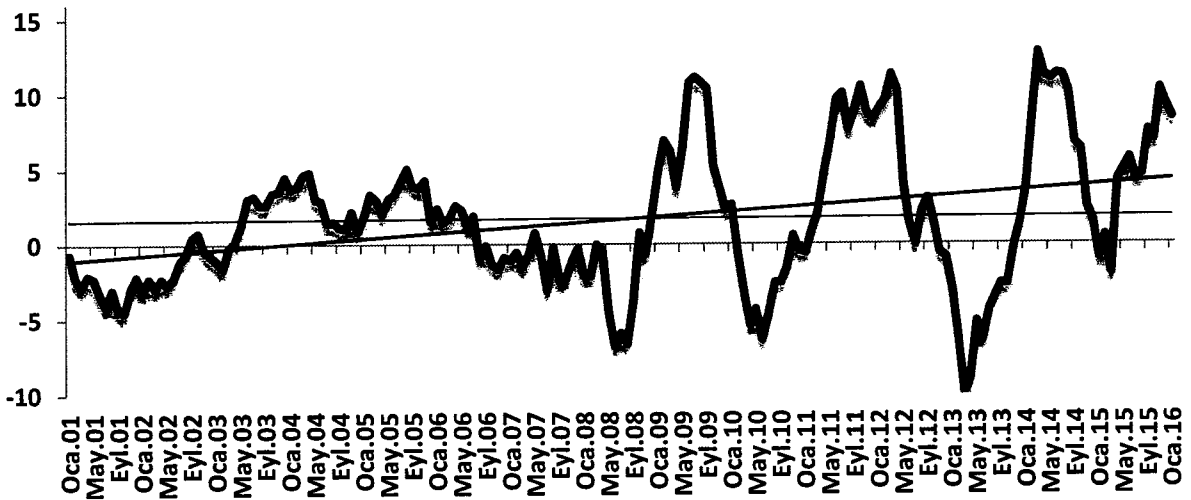
T.C.	
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI	
TARİH:	6.4.2016
SAYI:	0958

TEKİRDAĞ MİLLETVEKİLİ FAİK ÖZTRAK'IN
7/2538 ESAS NUMARALI YAZILI SORU ÖNERGESİNE İLİŞKİN
TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI DEĞERLENDİRMESİ

1) Ödemeler Dengesi istatistiklerinde, verilerin değişik kaynaklardan elde edilmesi değerlendirme, ölçme ve kayıt zamanı farklılıklarına yol açtığından; “Cari İşlemler Hesabı” ve “Sermaye Hesabı” kalemlerinin toplamı her zaman “Finans Hesabı” kalemine eşit olmamakta ve sonuç itibarıyla oluşan farklar kalıntı olarak “Net Hata ve Noksan (NHN)” kalemine yansımaktadır. Türkiye’nin ödemeler dengesi istatistiklerinde NHN’nin, zaman içerisinde değişen ekonomi politikaları ve kambiyo mevzuatı, küresel ekonominin seyri, ekonomik aktörlerin beklentileri ve bu doğrultuda geliştirdikleri davranışlar tarafından etkilendiği düşünülmektedir. Bu çerçevede, 2015 yılında NHN kalemindeki artış şu şekilde değerlendirilebilir:

- a. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar’da 8 Şubat 2008 tarih ve 2008/13186 sayılı Karar’la yapılan değişiklikle birlikte ihracat bedellerinin tasarrufu serbest bırakılmıştır. Ayrıca, görünmeyen işlem gelirlerinin de yurda getirilme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu durumun, yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışında tuttıkları mevduatları arttırdığı düşünülmektedir. Mal ve hizmet ihracatı bedellerinin tamamının ihracatın yapıldığı dönemde yurda getirilmesi (Türk lirası karşılığı alışı yapılsın ya da yapılmassın) NHN’ye yol açmayacaktır. Ancak, ihracat bedellerinin yurda getirilmeyerek yurt dışı mevduat hesaplarında tutulması ve sonrasında Türkiye’de yerleşik bankalar nezdindeki Döviz Tevdiat Hesabı (DTH)’na transfer edilmesi durumunda NHN’ye yol açtığı değerlendirilmektedir (Bakınız Grafik 1).

Grafik 1: Yıllıklandırılmış NHN (milyar ABD Doları)

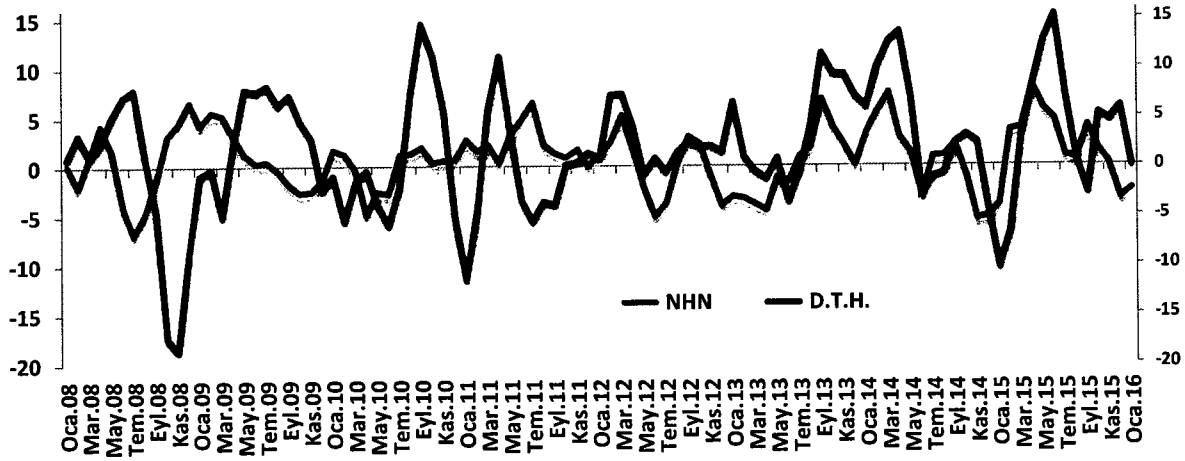

b. Yurt dışı yerleşikler kaynaklı net sermaye girişlerinin azaldığı dönemlerde, cari işlemler açığı finansmanında yurt içi yerleşikler kaynaklı sermaye hareketlerinin payı artış göstermekte, diğer bir ifadeyle, banka hariç yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışındaki mevduatlarını da içeren dış varlıklarda bir gerileme ortaya çıkmaktadır. Ödemeler Dengesi İstatistikleri derleme metodolojisine göre, yurt içinde yerleşik kişilerin (bankalar hariç) yurt dışı bankalardaki (yurt içinde yerleşik bankaların yurt dışı şubeleri dahil) mevduatları, "Finans Hesapları / Diğer Yatırımlar / Varlıklar / Efektif ve Mevduat / Diğer Sektörler" kalemine kaydedilmektedir. Söz konusu mevduatların veri kaynağı, Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements, BIS)'nın yayımladığı "Yerel Bankacılık İstatistikleri"dir. Bu kapsamda, yurt dışı mevduatlardaki azalışın BIS istatistiklerine yansımaya kısmının, NHN'de artışa yol açtığı değerlendirilmektedir. Hâlihazırda alternatif bir kaynağı bulunmayan BIS verisinin kapsamına ilişkin aşağıdaki çıkarımları yapmak mümkündür:

- Mevcut durumda BIS'e 44 ülke raporlama yapmaktadır. Malta ve Rusya gibi Türkiye kaynaklı işlemlerin yoğun olabileceği ülkeler kapsamamaktadır. Diğer taraftan, raporlama yapan her ülkede Türkiye'ye ilişkin kapsamın da tam olmayabileceği değerlendirilmektedir.
- Yerleşiklik ilkesi temelinde derlenen BIS verisinin kapsamının, bu kuruluşa raporlama yapan üye ülkelerde "Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişi olarak mevduat hesabı açtıranlar" ile sınırlı olduğu bilinmektedir. Ancak, Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurt dışında (örneğin, Hollanda, Lüksemburg ve çeşitli off-shore merkezlerinde) kurmuş oldukları şirketlere ait mevduatlar, yerleşikleri olduğu ülkenin mevduatı olarak değerlendirileceğinden, BIS Türkiye verisine dahil olmamaktadır (Grafik 4).

c. 2015 yılı Ocak-Aralık döneminde, yurt içinde yerleşik kişilerin Türkiye'de yerleşik bankalar nezdindeki DTH'larında 2014 yıl sonuna göre yaklaşık 14,2 milyar ABD dolarlık bir artış gözlenmektedir. Anılan dönemde, Türk lirasının ABD doları ve euro karşısında değer kaybetmesinin (aylık ortalama döviz alış kurlarına göre nominal değer kaybı sırasıyla yüzde 27,5 ve yüzde 12,3), yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışındaki mevduatlarını yurda getirmeye teşvik ettiği düşünülmektedir (Grafik 2-3).

Grafik 2: Yurt İçinde Yerleşik Kişilerin Yurt İçi DTH'ları* ve NHN
(3 aylık hareketli toplam, milyar ABD doları)

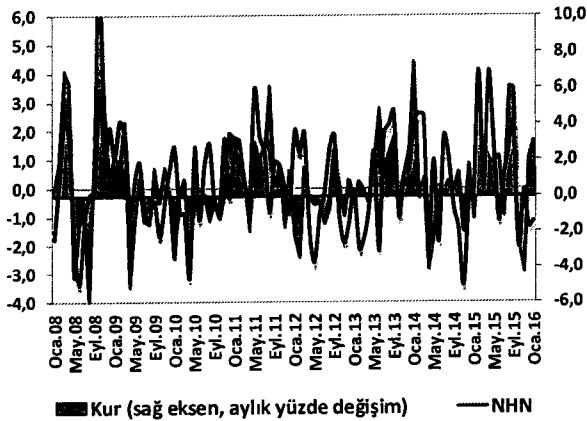

Kaynak: TCMB

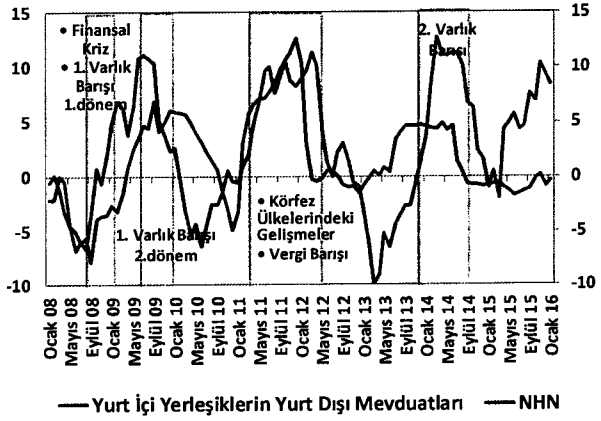
(*) DTH verisi için bakınız: EVDS/Genel İstatistikler/Aylık Para ve Banka İstatistikleri/Mevduatlar/Mevduat Bankaları (Kurumsal Sektörlere Göre) ve Katılım Bankaları Toplanan Fonlar (Kurumsal Sektörlere Göre): Yabancı Para (Kıymetli Maden Depo Hesabı Hariç).

Sonuç olarak, finansal hareketliliğin yoğun olduğu, sermaye girişlerinin zayıfladığı ve Türk lirasında değer kayıplarının yaşandığı dönemlerde, cari işlemler açığı finansmanında bankacılık kesimi hariç yurt içi yerleşiklerin yurt dışı mevduatları kaynaklı sermaye hareketlerinin payının arttığı bilinmektedir. Söz konusu mevduatların temel veri kaynağı olan BIS istatistiklerinin kapsamının tam olmaması, NHN kaleminde artışa yol açmaktadır. 2015 yılı da benzer nitelikte olup, bu yılda gerçekleşen 9,3 milyar ABD doları düzeyindeki NHN'nin önemli bir bölümünün, BIS istatistiklerince kapsanmayan yurt dışı mevduat hesapları kaynaklı olduğu düşünülmektedir (Grafik 4).

Grafik 3: NHN ve Döviz Kurundaki Değişim*

Grafik 4: NHN ve Yurt İçinde Yerleşik Kişilerin Yurt Dışı Mevduatları**

* Döviz kurundaki değişim, 0,5 ABD doları ve 0,5 Euro'dan oluşan döviz sepetinin aylık yüzde değişimini ifade etmektedir. Artı değerler TL'de değer kaybına, eksi değerler ise TL'de değer kazancına işaret etmektedir

** Veriler yıllıklandırılmış olup milyar ABD doları cinsindendir. Grafikte artı değerler, yurtdışı mevduat azalışına, eksi değerler ise yurtdışı mevduat artışına işaret etmektedir.

2) Ödemeler dengesi istatistiklerinin başlıca kaynaklarını;

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Türkiye’de yerleşik bankaların aylık dövizli işlem raporları,
- Türkiye’de yerleşik bankaların mizanları,
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan dış ticaret istatistikleri,
- TÜİK’ten sağlanan mal ticaretine ilişkin navlun ve sigorta gelir ve giderleri,
- TÜİK’ten sağlanan işlem gören mallar ile tamir ve bakım hizmetlerine ilişkin gelir ve giderler,
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK, TCMB tarafından yürütülen anketler,
- Çeşitli kuruluşlardan doğrudan sağlanan hizmetlere ilişkin veriler,
- Yurtdışında yerleşik kişilerin portföy yatırımlarına ilişkin saklama hizmeti veren bankalardan sağlanan stok veriler,
- Bankalar ve diğer sektörler tarafından yurtiçinde ihraç edilen borç senetleri ile Borsa İstanbul (BİST)’nda gerçekleştirilen hisse senedi işlemlerine ilişkin Merkezi Kayıt Kuruluşu’ndan sağlanan stok veriler,
- Yıllık yurtiçi doğrudan yatırım anketi,
- İdari kayıtlar,
- Yazılı ve görsel basın

oluşturmaktadır.

TCMB ve Türkiye’de yerleşik bankaların dövizli işlem kayıtları, işlem mahiyetlerine göre belirlenen yaklaşık 600 istatistik kod esas alınarak aylık olarak elektronik ortamda raporlanmaktadır. Bu kaynak, çoğunlukla Finans Hesabı’nın yanı sıra Birincil Gelir Dengesi ile İkincil Gelir Dengesi’nin derlenmesinde kullanılmaktadır.

Bu çerçevede, gümrüklerde yolcu tarafından getirilen ve beyan edilen efektiflere ilişkin idari kayıtlar, ödemeler dengesi istatistiklerinin derlenmesinde veri kaynağı olarak kullanılmamaktadır. İlgili mevzuat çerçevesinde, yolcu beraberinde getirilen nakdin, ihracat ya da görünmeyen işlem bedeli olması ya da doğrudan yabancı yatırım gibi bildirimine tâbi bir bedel olması ve bankacılık sistemine girmesi durumunda, NHN’de kalıcı bir etki söz konusu olmayacaktır.

3) NHN kalemine ilişkin olarak son beş yılda yapılan çalışmaların sonuçları, Bankamız internet sitesi Yayınlar / Raporlar / Ödemeler Dengesi Raporu başlığı altında çeyreklik dönemler itibarıyla yayımlanmakta olan Ödemeler Dengesi Raporu'nun aşağıdaki sayılarında yer alan kutularda özetlenmektedir:

- **2011 II. Çeyrek Raporu, Kutu 3:** Yurt İçi Yerleşiklerce Net Efektif Karşılığı Açılan Mevduatlar Kapsamında Net Hata ve Noksan Kaleminin Analizi,
- **2012 I. Çeyrek Raporu, Kutu 2:** Türkiye'de Yerleşik Kişilerin Yurt Dışındaki Mevduatları ve Net Hata Noksan,
- **2012 III. Çeyrek Raporu, Kutu 2:** Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat (KMDTH) ve Süper Döviz Hesabı (SDH) Hareketleri ile Net Hata ve Noksan,
- **2013 I. Çeyrek Raporu, Kutu 3:** Net Hata ve Noksan Kalemindeki Çıkış Yönlü Hareket,
- **2014 I. Çeyrek Raporu, Kutu 3:** Net Hata ve Noksan Kalemindeki Güncellemeler.
- **2014 III. Çeyrek Raporu, Kutu 3.** Net Hata Noksan Kalemi ve Seçilmiş Ülkeler Bazında Karşılaştırması
- **2015 III. Çeyrek Raporu, Kutu 4:** Net Hata ve Noksan: 2008 Yılı ve Sonrası

4) Türkiye'nin ödemeler dengesi istatistikleri, halihazırda, uluslararası standartların oldukça ilerisinde, aylık olarak ve ilgili ayı takip eden altı hafta içerisinde yayımlanmaktadır. İstatistiklerin güncelliğini kaybetmeden kullanıcılara ulaşmasını amaçlayan bu uygulama ile Türkiye zamanlılık açısından öncü ülkelerden biri konumunda bulunmaktadır. Diğer taraftan, istatistiklerin aylık olarak yayımlanması, yayım tarihinde mevcut olmayan verilerin yerine geçici nitelikteki verilerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, ödemeler dengesi istatistikleri geçici nitelikteki söz konusu verilerin zaman içinde kesinleşmesi, kaynak verilerde zaman içinde gerçekleşen güncellemeler ve de yeni bir kaynaktan veri derlenmeye başlanması nedeniyle geçmiş yılları da içerecek şekilde güncellenebilmektedir.

Ödemeler dengesi istatistikleri revizyon politikası uyarınca, ödemeler dengesi istatistiklerinde;

- Aralık hariç diğer cari ay verileri yayımlanırken,
 - Kısa vadeli dış borçlar ile özel sektörün uzun vadeli dış borcuna ilişkin veriler için geriye dönük olarak 2002 yılına kadar,
 - Diğer kalemler için cari yıl ve bir önceki yılın aylık verilerinde,
- Aralık ayı verileri yayımlanırken ise tüm kalemler için geriye dönük beş yılın verilerinde revizyon yapılabilmektedir.

Diğer taraftan, yeni bir kaynaktan veri derlenmesi veya metodolojik bir değişiklik yapılması durumunda ise verilerin elde edilebildiği tarihe kadar güncelleme gerçekleştirilebilmektedir.

Bu çerçevede, 2015 yılı Aralık ayı ödemeler dengesi istatistikleri yayımlanırken, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, Aylık Döviz Vaziyeti (ADV) Raporlaması yapan bankalar ve firmalar nezdinde yapılan ayrıntılı çalışmalar neticesinde, 2005 yılına kadar uzanan çeşitli güncellemeler yapılmıştır. Güncellemelerin bir kısmı sadece sınıflama değişikliğine neden olurken, bir kısmı da “Cari İşlemler Hesabı” ile “Finans Hesabı” kalemlerini ve dolayısıyla “Net Hata Noksan” kalemini de etkilemiştir. Bu güncellemelerin başlıcalarına aşağıda yer verilmektedir.

I. Cari İşlemler Hesabı

- “Cari İşlemler Hesabı / Hizmetler / Taşımacılık / Diğer Taşımacılık” verileri, yerli havayolu firmalarından doğrudan raporlama ile derlenmekte olup, söz konusu firmalar Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülmekte olan Uluslararası Hizmet Ticareti (UHT) 2013 ve 2014 pilot çalışmasına da veri sağlamışlardır. Bu kapsamda, 2013-2014 yılları için ilgili firmalarca tarafımıza gönderilen verilerin güncellenmesi, 2015 yılına ilişkin olarak da geçici nitelikteki verilerin kesinleşmesi ve diğer güncellemeler nedeniyle “Hizmetler / Taşımacılık / Diğer Taşımacılık (Net)” kalemi 2013-2015 yılları için toplam olarak 1.7 milyar ABD doları yukarı yönlü revize edilmiştir.
- “Cari İşlemler Hesabı / Birincil Gelir Dengesi / Ücret Ödemeleri” kaleminde, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Türkiye’de sürekli çalışma izni verilen yabancıların elde ettikleri ücretler “Gider” olarak, Türkiye’deki yabancı ülke diplomatik ve konsüler misyonlarında görev yapan Türk personelin elde ettikleri ücretler ise “Gelir” olarak 2005 yılından itibaren kaydedilmekteydi.

Aralık 2015 Ödemeler Dengesi İstatistikleri ile birlikte aynı kalem altında söz konusu ücretlere ilave olarak, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR) kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’den yurt dışına giden çalışanların/işçilerin elde ettikleri ücretler “Gelir” olarak, T.C. Dışişleri Bakanlığı kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’nin yurt dışındaki elçilik, başkonsolosluk ve konsolosluklarında görev yapan yabancı uyruklu personele ödenen ücretler ise “Gider” olarak kaydedilmiştir. Elde edilen kayıtlar temelinde, yeni hesaplanan verilerin 2005 yılından itibaren ödemeler dengesi istatistiklerine yansıtılması neticesinde “Ücret Ödemeleri (Net)” kalemi, 2005-2015 yılları için toplam olarak 7.0 milyar ABD doları yukarı yönlü revize edilmiştir.

- “Cari İşlemler Hesabı / Birincil Gelir Dengesi / Doğrudan Yatırımlar / Gider” kalemi, 2014 yılı için gerçekleştirilen yabancı sermayeli şirketler anketi ile kesinleşen yeniden yatırıma dönüştürülen kâr rakamları ve bankalar tarafından raporlanan diğer verilerin güncellenmesi neticesinde hem 2014 hem de 2015 yılları için 0,3 milyar ABD doları olmak üzere toplam olarak 0,6 milyar ABD doları tutarında aşağı yönlü güncellenmiştir.
- “Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet” kalemi, sınıflama değişikliği ve yıl sonu çalışmaları kapsamında güncellenmiştir. Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Altıncı El Kitabı’na uyum çalışmaları çerçevesinde,

uluslararası kuruluşlara yapılan üyelik aidatı ödemeleri, 2006 yılından başlayarak “Cari İşlemler Hesabı / Hizmetler / Resmi Hizmetler / Gider” kaleminden, “Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet” kalemine taşınmıştır. Ayrıca, yıl sonu çalışmaları kapsamında da, “Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet” kalemi altında gelir olarak gösterilen ve bankalar tarafından raporlanan Avrupa Birliği hibelerine ilişkin veriler, 2014 ve 2015 yılları için toplam olarak 1,1 milyar ABD doları yukarı yönlü güncellenmiştir. Bu çerçevede, 2006-2015 yılları için “Cari İşlemler Hesabı / Hizmetler / Resmi Hizmetler / Gider” kalemi 1,8 milyar ABD doları aşağı yönlü ve “Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet (Net)” kalemi de toplam olarak 0,7 milyar ABD Doları aşağı yönlü revize edilmiştir.

II. Finans Hesabı

- “Finans Hesabı / Doğrudan Yatırımlar / Net Yükümlülük Oluşumu / Sermaye / Yatırım” kalemi, 2014 yılı için gerçekleştirilen yabancı sermayeli şirketler anketi ile kesinleşen kâr rakamları ile bankalar tarafından raporlanan diğer verilerin (Ekonomi Bakanlığı ve firmalar nezdinde yapılan çalışmalar neticesinde) güncellenmesi doğrultusunda, 2014 ve 2015 yılları için sırasıyla 0,3 milyar ABD doları aşağı yönlü ve ve 0,4 milyar ABD doları yukarı yönlü revize edilmiştir.
- Dış Krediler Raporlama Takip Sistemi (DKRT) veri tabanında, bankalar tarafından raporlanan uzun ve kısa vadeli kredi kullanım ve geri ödemelerine ilişkin olarak, bankalar ve firmalar nezdinde yapılan çalışmalar neticesinde, ağırlıklı olarak Türkiye’ye getirilmeden yurt dışında kullanılan yüksek tutarlı krediler ile ilgili gerekli güncellemeler yapılmıştır. Bu çerçevede, “Finans Hesabı / Diğer Yatırımlar / Krediler / Net Yükümlülük Oluşumu” altındaki “Bankalar” ve “Diğer Sektörler” kalemleri, 2011-2015 yılları için sırasıyla 90 milyon ABD doları ve 758 milyon ABD doları tutarında yukarı yönlü güncellenmiştir.

Sonuç olarak, yapılan tüm bu çalışmaların neticesinde, 2005 yılı Ocak ayından başlayarak, 2015 yılı Kasım ayını kapsayacak şekilde, başlıcaları

- 7,0 milyar ABD doları “Ücret Ödemeleri” kalemi,
- 1,7 milyar ABD doları “Diğer Taşımacılık” kalemi,
- 1,1 milyar ABD doları “İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet (Hibe)” kalemi (sınıflama değişikliği hariç) ve
- 0,6 milyar ABD doları “Birincil Gelir Dengesi / Doğrudan Yatırımlar” kalemi

kaynaklı olmak üzere Cari İşlemler Açığı toplam 10 milyar ABD doları aşağı yönlü, Finans Hesabı 0,4 milyar ABD doları net yükümlülük artışı yönlü, **dolayısıyla Net Hata ve Noksan kalemi de 10,4 milyar ABD doları aşağı yönlü güncellenmiştir.**

Tablo 1: Ödemeler Dengesi Ana Kalemlerindeki Değişim
(Milyar ABD doları)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Toplam
Cari İşlemler Hesabı**	0,5	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	1,1	3,0	0,7	10,0
Finans Hesabı**	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,7	-0,3	1,2	-0,4	-0,4
Net Hata Noksan	-0,5	-0,7	-0,8	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-1,3	-1,4	-1,8	-1,1	-10,4

*Ocak-Kasım

** "Cari işlemler Hesabı"ndaki pozitif değişim, Cari İşlemler Açığında azalışa, "Finans Hesabı"ndaki negatif değişim ise net yükümlülük artışına işaret etmektedir. Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.